

4893

ACC. NR.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland. Upptecknat av: A.L.-B.S.
Härad: Västbo. Adress: Lund.
Socken: Bolmsö. Berättat av Noak Andersson.
Uppteckningsår: 1934. Född år i S. Unnaryd.

Uppteckningen rör Fiske på Bolmsö.

sid.

1-4

Skriv endast på denna sida!

Andersson talade om, att han varit med om att "listra" ål och gädda samt hade fiskat med not, som hade 16 mm:s maska. Not fick man på senare tid dra endast tre månader på hösten. Flytande ståndkrok hade han lagt. Likaså hade han skjutit gädda med hagelbössa. Drag och långrev brukade han även använda sig av samt vanligt mete. Katsor hade det funnits vid Tira-holm i S. Unnaryd. Mört tog man bäst genom att "ströa", d.v.s. man lade ut nät tvärs över en vik och "plaskade" i vattnet samt skrämde så in fisken i näten. På fråga om långrev ansåg A., att den nuvarande metoden med krokarna hängande utanför karet är bättre än förr. Varje "back" hade 200 krok, och förr måste man taga reven i "ryggen", när man skulle må'a den och så lägga sand i karet varje varv av reven. Ål fisket var nu dåligt. Man brukade må'a reven med siklöjor, som man skar sönder i bitar så stora som sockerbitar, en fem st. i varje sik. Till att förvara ålen i botten av båten använde A. en s. k. ålahäck, en låg låda med öppning på ena sidan, genom vilken A. förde in ålarna.

NOAK ANDERSSON.
Gammal bolmsöfiskare.

Vasar lades många. Vid dem metade man. Nätlade man där emot inte vid dem. Vasar gjordes på följande sätt:

Två "vigar" klövos i ena änden. Stenar fastgjordes däri. Vid dem förankrades riset.

Lake brukade A. klubba. Gäddor tagas huvudsakligen i håmmor. Även lake kunde sommartid tagas i gäddhåmmor, som sattes i "liar" på djupet.

Gäddorna leka tre gånger. Först kommer isgäddan i slutet av mars eller i början av april. Så kommer frögäddan, då "fröna /grodorna/ kurra". När "fröna skälla som hundar, då ajöss med frögäddan!" Sedan kommer blomstergäddan i maj, när blommorna slå ut.

Braxenleken börjar i slutet av gäddleken. Den förekommer huvudsakligen i norra Bolmen. Braxen kan man få även i slutet av september och i början av oktober. Men då skall man lägga näten eller håmmorna i "liarna"

Mörten leker, när alelövet är stort som musöron. Mörten är förövrigt obestämd i sin lek. Den vill ha soligt och vackert väder.

När sjön "rivs", leker abborren för första gången. Strax efter mörten, omkring den förste maj, leker abborren för andra gången

Det finns tre olika slag av sik i Bolmen, småsik, som leker i september eller i början av oktober. Omkring den 22 oktober leker lövsiken, och gråsiken, den största av de tre arterna, leker, när lövsiken slutat, ofta ej förrän i december, så att man måste hugga hål i isen för att kunna lägga ut nät. Sik fångas huvudsakligen vid Bolmstad.

Löjan, som också kallas strandsil eller äling, leker vid midsommar.

Vinterfiske hade A. nu upphört med, men förr brukade han pimpla i vakar, under det han satt på sin fiskekorg.

Nät, håmmor och mjärdar hade A. bundit. Han höll just på med att fastgöra ett löjenät vid tenarna. Det hade en gavel på 2 alnar och 1 kvarter. Flötena voro av kork och sänkena av i undre tenen invävda blybitar. Vid nätknytningen användes klynna, kavlar av olika storlek för maskorna samt nål av björk eller bok. Ett sådant nät, som det A. nu höll på att göra i ordning, väg-

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3

er $1\frac{1}{2}$ kg., och det rubbas ej, om "storsjön skulle gå hög som hus".
Näten färgas blåsvarta i en gryta. För sitt arbete får A. 4 kr.
per nät.

"Salametet" utanför Tiraholm är ett av de
bästa i Bolmen. A. hade där en gång fått 38 kg. abborre. Det
kunde hända, att när man rodde däröver, så kunde man höra, hur
det raspade i bottnen av båten utav abborrfjäll. Men nu finns
det inte så gott om varken abborre eller gädda. "Lasse brukade
säga, att gäddan äter och hugger a llt, som lever och rör sig,
och att dom t. o. m. har huggit stora hål i årorna," berättar
A. "Ja, Lasse är nu död, och han måtte ha tagit gäddorna med sig
i graven." Med dessa ord slutar Noak Andersson sitt långa sam-
tal med oss.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

4

Landskap: Småland. Upptecknat av: A.L.-B.S.
 Härad: Västbo. Adress: Lund.
 Socken: Torskinge. Berättat av Fagerström.
 Uppteckningsår: 1934. Född år i Torskinge.

Uppteckningen rör Fiske i norra Bolmen,
 Båtar i norra Bolmen.

Sid.

5.

6.

4893 1.

Fiske i Bolmen.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

5

Fa gerström omtalade, att man där ännu i höstas fiskat med not. Sik fanns det synnerligen gott om. Lake togs i gäddhåmmor, i lakstrut gick ej så bra. Man klubbade lake på hösten. På hösten klubbades även gädda och abborre och på vintern brukade man pirka. På våren var fiske med snara synnerligen givande, och man kunde då få stora gäddor. På sommaren fiskades huvudsakligen med långrev och nät.

4893

Båtar i norra Bolmen.LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

6

De båtar, som mest användes i Bolmen, äro de s.
k. skipen, långa, smala båtar med högt stående församt försed-
da med "båta krampor". Båtarna i norra Bolmen vid Bäckanäs äro
emellertid bredare med mera lutande för o ch ej försedda med
~~En~~ "båtakrampor".

Landskap: Småland. Upptecknat av: A. L. - B. S.
 Härad: Västbo. Adress: Lund.
 Socken: Torskinge. Berättat av Ernst Pettersson.
 Uppteckningsår: 1934. Född år 1849 i Torskinge.

Uppteckningen rör Fiske i Ramnässjön,
 Janne fiskare,
 Bryta igen.

Sid
7
8.
9.

Med ljuster hade förr ofta fiskats. Både gädda och ål hade ljustrats. Det gick särskilt bra under gäddleken på våren, då solen sken.

Med "blänken"/drag/hade man fiskat. Man hade även satt ståndkrok, och om vintrarna hade man pimplat

Mjärddar hade P. gjort av enebast. Dem hade han lagt ut vid vassbänkar och kunde få stora abborrar i dem.

P. fiskade ock-så med håmmor och nät samt med långrev. Håmmorna gjorde han av lingarn med en tums maska.

Särs kilt abborre är det gott om i Ramnässjön. Han leker i 12:te vecka och håller sedan på hela våren.

48932.
Janne fiskare.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

8

Det fanns en gång en fiskare, som hette Janne och en, som hette Lillberg. De bodde på Bolmsö. Det hände sig nu att de av någon anledning blevo osams. Lillberg gick och ruvade på hämnd. När nu hans bock blev sjuk och dog, erbjöd sig ett bra tillfälle. Lillberg flådde den döde bocken och tog den med sig ut på storsjön, där Fiskarejanne hade lagt en rev, och hängde ²hän på bocken på en av revens krokar. Då Janne och hans gumma följande morgon kommo för att vittja reven, fingo de se att den var djupt sjunken på ett ställe. Janne sa då till gumman sin: "Här har vi allt en bra fisk. Fort, hit mä håven." Janne drog i reven så bra han orkade, och snart syntes ett par bockhorn över vattnet samt en köttröd hals och ett par stora, utstående ögon, som hemskt stirrade i ett avlägset fjärran. När Janne fick se denna syn, kastade han reven och allt, som var på den, och så ropade han så att det ekade över sjön: "Kärring, ro för tusan hakar. Faaen s jälv har kommit på kroken."

4893

Bryta igen.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

9

P.hade förr varit "kodoktor".Han hade v^arit med om att åderlåta kor för sommarsjukan ,för att blodet skulle få ett annat lopp.

Han hade också varit med om att "bryta igen". När en ko hade brutit höften ur led,hängdes hon upp i alla fyra benen i en stång.Därpå slog P. till stången av alla krafter med en yxa.På grund av kons egen tyngd hoppade så leden in på sin rätta plats igen.

ACC. NR. **4893**

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland. Upptecknat av: A. L. - B. S.
Härad: Sunnerbo. Adress: Lund.
Socken: Odensjö. Berättat av Axel Johansson.
Uppteckningsår: 1934. Född år i Odensjö.

Uppteckningen rör Fiske i sjön Bolmen.

sid.

104

Skriv endast på denna sida!

På våren fiska-s med håmma och nät. Gäddor och abborre tages huvudsakligen då . J. hade flera gånger iakttagit, hur gäddorna lekas. Man hade också tagit åtskilliga i håmmor. Armarna på håmmorna skulle då ställas i spetsig vinkel. När nu gäddorna komma ,kam det hända, att en av dem går in i håmma-n på ena sidan a-v mittelarmen. Är det nu en hona, så vill ha-narna in till henne. De söka då genom mittelarmen komma in till henne och simma så utefter densamma ,tills de komma in i håmma och sålunda bliva fast. Lake brukade J. klubba på våren. Ål fångas huvudsakligen på rev. Not hade J. varit med om att dra draga. Man rodde ut noten i sjön och drog den så i land med draglinorna. Man plaskade även med draglinorna för att så skrämma fisken in i "kalven". Noten hade en maska a v endast 15 mm. och tog därför både stora och små fiskar. Småfiskarna kasta de man emellertid bort. Armarna voro 30 famnar långa och försedda med tenar av tagel och svinhår samt hade flöten av furubark och sänken a v stenar. Siktet ovanför "bröstit" kallades "sköten" eller "gubben". De tre famnarna närmast "gub-

4893

ben" på armarna voro alldeles fullsata med barktrissor/flöten/
för att bröstet skulle synas.

Vinterfiske idkades allmänt. Pirk och
ståndkrok brukade användas.

2.
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

11

Landskap: Småland. Upptecknat av: A. L. - B. S.
Härad: Sunnerbo. Adress: Lund.
Socken: Ryssby. Berättat av Knut Isaksson.
Uppteckningsår: 1934. Född år i Motala.

Sid.
Uppteckningen rör Fiske i Ryssbysjön, Sörsjön och Visjön. 12-15.

Fiske i Ryssbysjön, Sörsjön och i Visjön.LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

12

Ryssbysjön och Sörsjön äro förbundna med varandra genom en bäck. Sörsjön är grund och rik på småfisk. Ryssbysjön är mycket djup, 15 m. och därutöver, och har även ganska stora fiskar.

Gädda, abborre, mört, ål, lake, och sutare förekomma. Braxen är dålig och lider av bännikemask. Regnbågsforrel och laxöring ha inplanterats.

På våren fiskas mest med nät och håmma. Not kan man ej draga, därför att botten är ojäm och stubbig. Långrev, som mas med sil, sättes. Ståndkrok, fasta, användas i stor utsträckning. Stångsvirvel och snärja gingo ~~bå~~ att fiska med men äro numera förbjudna. Stångsvirveln har 9 krokarsamt propeller, mas med sik och användes på hösten, då gäddorna gå på djupt vatten.

Vasar läggas på isen, dit man kör ett lass ris, som man sedan låter sjunka. Man binder ihop riset med ståltråd men låter det annars flyta omkring. Isaksson brukar göra även andra slaga vasar, som han förankrar genom att sätta störrar runt omkring.

Han brukar också göra vasar så, att han binder ihop ris i knippor. Sedan sätter han dessa på krakar, precis som när man "krakar" säd, och sedan kör han ned kraken med riset på i dybotten isjön. Vid vasarna brukar han sätta silnät samt meta. Landgången till en hånna skall om våren vara kort men senare lång och helst läggas vid en vase.

Med "lurk" fiskas mycket, d. v. s. med flytande ståndkrok, som målas med mörkt. "Lurken" består av en kort, cirka 20 cm. lång, rund träbit, som målats vit, så att den syns, och förses med en lång rev, som rullas upp till en del på träbiten, så långt, att mörtan går en fot över sjöbottnen. När sedan gäddan nappar, nystar hon upp reven.

I. hade även hittat på ett annat slags flytanade ståndkrokar, "flytbojar". De bestod av runda träbitar, 3 el. 4 dm. långa, i ena änden tilltyxade. I denna ände satt en pinne tvärs igenom, vilken höll "flytbojen" i samma läge, så att den ej snurrade runt. Den var också i denna ände försedd med ett ankare av sten. Andra änden var rund, och på den var reven uppnystad. Den arbetade

på samma sätt som en vanlig "lurk". Mörten, med vilken "flytbojen" ma'ades, satte emellertid I. vågrätt, d. v. s. han stack en ståltråd genom ryggfenan på mörten, så att den intog en naturlig ställning. Om mörten rätt var död, nappade gäddan, eftersom mörten genomvågskvalpet hålles i rörelse. "Flytbojen" skall helst sättas på ett djup av minst 10 m. och bör ha en rev av 25 m. längd.

Vid Sunnero finnes en ålkista.

Ståndkrok sättes på vintern. På vintern sätter man också nät. Man hugger då en 6. el. 7 hål på isen. Genom ett hål sänkes nätet ner och medelst en lång stång, på vilken en krok är fästad, föres så ena nätgaveln till det närmast liggande hålet o. s. v.

I. hade farit vida omkring och fiskat. I Vättern och Boren hade han fiskat. På arrende hade han fiskat i sjöar i Vrigstad samt i Möckeln. På sistnämnda ställe hade han tjänat grova pengar särskilt av fiske på braxen. En gång hade han tagit 2000 braxen i en vik. Fiske av braxen är synnerligen spännande. Man måst gå mycket tyst, så att man inte skrämmer braxen. När den lek- går den upp i vikarna i stora massor, "annars går den på botten

och rotar som ett svin".

I Ryssbysjön och Sörsjön liksom i Visjön är gäddfisket mest givande. Det finns tre olika slags gäddor, som ~~1~~ leka i tre omgångar. Isgäddan, som leker först, håller sig i vassen. Frögäddan kommer sedan, och den håller sig på gräsbotten. Blomstergäddan, som leker hela sommaren, håller sig på djupet. Blomstergäddan är också mörkare till färgen än de övriga gäddorna. På ny går gäddan mot land och äter gluppskt i 14 dagar. Då går det bäst att taga den på ståndkrok/fast/ eller långrev. På nedan går hon ut på djupet, svälter sig och tager endast en fisk så där i förbifarten. Detta kan man se på svalleköttet omkring gäddans tänder. Då tages hon bäst ^{på} flytande ståndkrok.

Landskap: Småland. Upptecknat av: A. L. - B. S.
 Härad: Sunnerbo. Adress: Lund.
 Socken: Ryssby. Berättat av Stationsinspektör O. Johansson,
 Målaskog.
 Uppteckningsår: 1934. Född år i Ryssby.

Uppteckningen rör Fiske i Körken och Immen,
 Fiskehistorier.

sid.

16-17

18-19

Fiske i Körken och Immen.LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

16

I Körken fiskas huvudsakligen med "lurk" och långrev, vilka mås med mört. Detsamma är förhållandet i Immen. "Lurkarna" voro av samma konstruktion som i Ryssbysjön men voro försedda med en pinne, som var kluven och som sattes fast i ett näckrosblad. Nät och håmmor fiskas med samt med mete och Bergmanspirk. Den senare är förfärdigad av en banvakt i Värnamo. Ålkista finnes vid Långhult, laner i Målaskogsån. Not kan man ej fiska med i Körken på grund av stubbar, som finnas i sjöbotten. I Immen har man däremot dragit not. Där använder man "stekä" till håmmorna. Något som man ej gör i Körken. Mjårdar gjorde man förr av enespån, vilka kläddes med ris eller löv. Vasar läggas inte så mycket i Körken men däremot i Immen. Man lägger där "risvålar" på isen, eller lägger man ris i knippen bland vassen och binder fast dessa i dem. Gädda snärjer man även. Enligt en gammal tradition skall det ha funnits fasta fångstanordningar för fisk i Ule-

4893

2.

boviken. Nu då vattenståndet är synnerligen lågt, syns också en massa störrar där, stående i större och mindre samlingar.

Gädda, ål lake, abborre, mört, sik samt mycket fin braxen finnes i Körken. I Immen däremot är braxen dålig. Fisket är för övrigt synnerligen givande. Mal finnes både i Körken och Immen samt i Malasjön.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

17

Petter på Feret tog en gång upp en mal i Körken. Den var så stor som en ko, och den vägde 12 pund.

I fjol tog man en mal i Malasjön. Man hade lagt ut en långrev, och malen hade svält en stor ål, som nappat på reven. Ålen hade krupit ut genom ett gällock på malen och hängde där och slängde, när man tog upp malen.

Det var en gång en gubbe, som hade tappat sin snusdosa och sina glasögon i Körken. Då han en gång många år senare var ute och pirkade, fick han upp en stor gädda. Och döm om hans förvåning, då gäddan hade hans glasögon på sig, och pirken satt som ett finare hänge utanför gällocket. När han öppnade gäddan, låg hans snusdosa i hennes mage.

När järnvägen byggdes, hände det sig, att braxen lekte i Körken. Den hade gått upp istora massor i Uleboviken, så att man såg ryggarna glänsa över vattenytan. Järnvägen drogs fram där tvärs över viken, och ett rallarelag höll just på att arbeta där, då

2. 4893

braxen lekte. Rallarlaget kastade då en flaska med dynamit ut i viken och sköt, så att de stora braxarna flög högt upp i luften.

Efter den betan har braxen aldrig synts i så stora massor i Körken.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

19

Landskap: Småland Upptecknat av: Anders Lindahl
Härad: Tveta. Adress: Lund.
Socken: Hakarp. Berättat av Georg Sahlström.
Uppteckningsår: 1934. Född år i Huskvarna.

Uppteckningen rör Fiske i Huskvarnaån och Lillån.

Sid.
20 - 21

Fiske i Huskvarnaån och Lillån.LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

20

Fisket i Huskvarnaån var förr mycket mera givande än nu. Så även i Lillån. Ett annat namn på Huskvarnaån är förresten "Storån". På P. Duces karta av 1702 finnes en plats märkt "Mörtelek", och där brukade också mörten gå bra till. Braxen kunde finnas i stora mängder i en grund vik mellan Smedbymaden och den stora videbusken mitt emot. Till fram på 90-talet tog man där braxen med not. Dessutom fiskade man gädda, ål och abborre. Lake togs med "laksporre" eller också klubbade man den under senvintern på madernas glanskis.

På flera ställen i såväl Storån som Lillån hade man anlagt fasta fiskeanläggningar, som helt avstängde åarna. De kallades "virken" och bestod av en träställning, i vilken "mjalar"/mjärdar kunde inskjutas. I Huskvarna fanns förr en "bruksfiskare" Gamle Malmberg var en sådan, och det uppges, att han var den förste, som anlade "virken". Han var även den förste av faktoristerna, som skaffade sig egen eka.

Laxfisket var särskilt givande i Lillån. Laxen tog man natte-

2.4893

tid med ljuster, och man lyste sig med brandjárn, vilka eldades med kådrik tall. Bäst var laxfisket mellan "Fällbohålan" och Hyltefall.

"Laxöring" metas flitigt i Lillån. "Laxöring" är ortsbefolkningens namn på bäckforell.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

21

ACC. NR. 4893

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Småland Upptecknat av: Anders Lindahl
Härad: Tveta. Adress: Lund.
Socken: Hakarp. Berättat av John Löfgren.
Uppteckningsår: 1934. Född år i Huskvarna.

Uppteckningen rör "Meta laxöring".

Sid

22.

Skriv endast på denna sida!

4893

"Meta laxöring"

"Laxöring" metas i Lillån. Bäst går det vid Bråneryd.

Man använder en"slya" vid vilken en kort / 1 - 1,5 m. lång/ rev är fästad. Iregel agnar man med mask, men det bästa agn man kan få är laxrom. "Laxöringen" står i gropar och i lugnt vatten bakom stenar o.dyl.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

22